

Sygn. akt II NSNc 99/23

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 10 maja 2023 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Mirosław Sadowski (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Paweł Księżak

Arkadiusz Janusz Sopata (ławnik Sądu Najwyższego)

w sprawie z powództwa R. Ś. i T. Ś.

przeciwko P. Z. i J. Z.

o zapłatę,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych 10 maja 2023 r.

skargi nadzwyczajnej wniesionej przez Prokuratora Generalnego od wyroku Sądu Okręgowego w Toruniu z 19 listopada 2019 r., sygn. akt VIII Ca 667/19,

oddala skargę nadzwyczajną.

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 20 grudnia 2018 r. Sąd Rejonowy w Toruniu w pkt I. zasądził od pozwanego P. Z. na rzecz powodów T. Ś. i R. Ś. kwotę 20 000 zł z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od 1 lipca 2016 r. do dnia zapłaty; w pkt II. oddalił powództwo w pozostałej części i w pkt III. zasądził od pozwanego P. Z. na rzecz powodów kwotę 3934 zł tytułem zwrotu kosztów procesu.

W uzasadnieniu Sąd Rejonowy wskazał, że małżonkowie R. Ś. i T. Ś. znają się z małżonkami P. Z. i J. Z. od około 20 lat. W marcu 2014 r. R. Ś. i T. Ś. zawarli z P. Z. umowę pożyczki kwoty 20 000 zł na okres 2 miesięcy. Umowa została zawarta na piśmie, jednak dający pożyczkę zagubili umowę. W dniu 29 czerwca 2016 r. P. Z. złożył pisemne oświadczenie, w którym wskazał, że pożyczył od T. Ś. kwotę 21 200 zł i zobowiązał się do spłaty tej kwoty do dnia 30 czerwca.

Sąd Rejonowy uznał, że brak jest podstaw dla uwzględnienia powództwa przeciwko J. Z.. Powodowie nie przedstawili żadnego dowodu pisemnego potwierdzającego fakt zawarcia umowy pożyczki z pozwaną i dlatego, z uwagi na zaprzeczenie tej okoliczności przez pozwaną, Sąd na podstawie art. 720 k.c. w związku z art. 6 k.c. oddalił powództwo przeciwko J. Z..

Apelacje od powyższego wyroku złożyli pozwany P. Z. oraz powodowie.

Pozwany P. Z. w apelacji zaskarżył wyrok w całości zarzucając błąd w ustaleniach faktycznych i naruszenie art. 233 k.p.c. Wniósł o zmianę wyroku poprzez oddalenie powództwa w całości, ewentualnie o jego uchylenie i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania.

Powodowie w apelacji zaskarżyli wyrok w części oddalającej powództwo wobec P. Z., co do odsetek ustawowych od należności głównej za okres od dnia 6 maja 2014 r. do dnia 31 grudnia 2015 r. i odsetek ustawowych za opóźnienie od należności głównej za okres od dnia 1 stycznia 2016 r. do dnia 30 czerwca 2016 r. oraz w zakresie oddalenia w całości powództwa wobec J. Z. i stanowiącego konsekwencję oddalenia powództwa wobec pozwanej nieuwzględnienia istnienia więzi solidarności biernej pomiędzy P. Z. i J. Z.. Powodowie wnieśli o zmianę zaskarżonego wyroku w zaskarżonej części i zasądzenie solidarnie od pozwanych na rzecz powodów kwoty 20 000 zł z odsetkami ustawowymi od dnia 6 maja 2014 r. do dnia 31 grudnia 2015 r. oraz z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od dnia 1 stycznia 2016 r. do dnia zapłaty oraz o zasądzenie solidarnie od pozwanych na rzecz powodów kosztów procesu za obie instancje.

Zaskarżonemu wyrokowi powodowie zarzucili naruszenie prawa procesowego, tj. art. 233 § 1 k.p.c., art. 227 k.p.c. i art. 246 k.p.c. w zw. z art. 74 § 1 k.c. (w brzmieniu obowiązującym przed nowelizacją dokonaną z dniem 8 września 2016 r.) w zw. z art. 720 § 2 k.c. (w brzmieniu obowiązującym

przed nowelizacją dokonaną z dniem 8 września 2016 r.), poprzez dokonanie ustaleń stanu faktycznego w odniesieniu do pozwanej J.Z. z pominięciem części zgromadzonego materiału dowodowego. Skarżący zarzucili także naruszenie art. 233 § 1 k.p.c. oraz prawa materialnego – art. 65 § 1 i 2 k.c. w zw. z art. 481 § 1 k.c. poprzez ich błędne zastosowanie i dokonanie przez Sąd I instancji częściowo błędnej wykładni oświadczenia woli w postaci pisemnego oświadczenia złożonego przez P. Z. w dniu 29 czerwca 2016 r.

Wyrokiem z dnia 15 maja 2019 r. wydanym na posiedzeniu niejawnym Sąd Okręgowy w Toruniu w sprawie VIII Ca 287/19 w pkt 1. oddalił apelację powodów, w pkt 2. oddalił apelację pozwanego, w pkt 3. zasądził od pozwanego P.. Z. solidarnie na rzecz powodów T. Ś. i R. Ś. kwotę 1800 zł tytułem zwrotu kosztów postępowania za instancję odwoławczą.

W dniu 14 sierpnia 2019 r. powodowie wnieśli skargę o wznowienie postępowania zakończonego wyrokiem Sądu Okręgowego w Toruniu z dnia 15 maja 2019 r., zaskarżając go w pkt 1. oraz 3. Jako podstawę skargi o wznowienie postępowania powodowie wskazali art. 401 pkt 2 k.p.c. wobec pozbawienia ich możliwości działania, a mianowicie udziału w rozprawie apelacyjnej, co nastąpiło wskutek naruszenia przepisów prawa, to jest art. 505¹⁰ § 2 k.p.c., poprzez rozpoznanie sprawy na posiedzeniu niejawnym pomimo zawartego w apelacji wniosku o przeprowadzenie rozprawy apelacyjnej.

W oparciu o powyższe zarzuty powodowie wnieśli o:

1. wznowienie postępowania w sprawie VIII Ca 287/19 zakończonego prawomocnym wyrokiem z dnia 15 maja 2019 r. w części objętej skargą,
2. uchylenie w zaskarżonej części wyroku Sądu Okręgowego w Toruniu z dnia 15 maja 2019 r. w sprawie VIII Ca 287/19 oraz ponowne rozpoznanie sprawy i wydanie wyroku zgodnego z wnioskami zawartymi w apelacji powodów z dnia 15 lutego 2019 r.,
3. zasądzenie solidarnie od pozwanych na rzecz powodów kosztów postępowania ze skargi o wznowienie postępowania według norm przepisanych.

W odpowiedzi na skargę o wznowienie postępowania pozwani wnieśli o oddalenie powództwa.

Odnosząc się do kwestii wznowienia postępowania Sąd Okręgowy wskazał, że Sąd Okręgowy wydając wyrok w sprawie VIII Ca 287/19 na posiedzeniu niejawnym w dniu 15 maja 2019 r. dopuścił się nieważności postępowania. Wobec stwierdzenia nieważności postępowania w tej sprawie konieczne było uchylenie wydanego w dniu 15 maja 2019 r. wyroku w zakresie objętym skargą o wznowienie postępowania.

Po ponownym rozpoznaniu sprawy Sąd Okręgowy w wyroku z 19 listopada 2019 r., VIII Ca 667/19 zmienił zaskarżony wyrok Sądu Rejonowego w Toruniu z dnia 20 grudnia 2018 r. w sprawie I C 1215/18:

1. w punktach I. (pierwszym) i II. (drugim) sentencji w ten sposób, że zasądził solidarnie od pozwanych J. Z. i P. Z. na rzecz powodów T. Ś. i R. Ś. kwotę 20 000 zł (dwadzieścia tysięcy złotych) z odsetkami ustawowymi od dnia 6 maja 2014 r. do dnia 31 grudnia 2015 r. oraz odsetkami ustawowymi za opóźnienie od dnia 1 stycznia 2016 r. do dnia zapłaty,
2. w punkcie III. (trzecim) sentencji w ten sposób, że zasądził solidarnie od pozwanych J. Z. i P. Z. na rzecz powodów T. Ś. i R. Ś. kwotę 3934 zł (trzy tysiące dziewięćset trzydzieści cztery złote) tytułem zwrotu kosztów procesu.

Ponadto Sąd okręgowy obciążył solidarnie pozwanych J. Z. i P. Z. na rzecz powodów T. Ś. i R. Ś. kwotą 4200 zł tytułem zwrotu kosztów procesu w instancji odwoławczej oraz poniesionych w związku ze skargą o wznowienie postępowania.

W uzasadnieniu zaskarżonego wyroku Sąd Okręgowy wskazał, że apelacja powodów okazała się zasadna. Sąd Okręgowy samodzielnie poczynił ustalenia faktyczne, nie opierając się na ustaleniach Sądu Rejonowego, ponieważ ustalenia tego Sądu nie obejmowały wszystkich kwestii istotnych dla rozpoznania sprawy.

Sąd Okręgowy odniósł się do kwestii dopuszczalności przeprowadzenia dowodu z przesłuchana stron na okoliczność czy pozwana zawarła z powodami umowę pożyczki. Sąd Rejonowy dopuścił dowód na okoliczność treści zawartej przez strony umowy oraz sposobu jej wykonania. Treść tezy dowodowej nie wskazuje, aby Sąd Rejonowy nie objął nią zawarcia umowy pożyczki przez pozwaną. Sąd Okręgowy wskazał, że pominięcie dowodu z zeznań pozwanej

przez Sąd Rejonowy było konsekwencją niestawiennictwa pozwanej na terminie rozprawy.

Jak wskazał w uzasadnieniu Sąd drugiej instancji w dacie zawarcia umowy (5 marca 2014 r.) obowiązywał art. 74 § 1 k.c. w następującym brzmieniu: zastrzeżenie formy pisemnej bez rygoru nieważności ma ten skutek, że w razie niezachowania zastrzeżonej formy nie jest w sporze dopuszczalny dowód ze świadków ani dowód z przesłuchania stron na fakt dokonania czynności; przepisu tego nie stosuje się, gdy zachowanie formy pisemnej jest zastrzeżone jedynie dla wywołania określonych skutków czynności prawnej. Natomiast w myśl § 2 tego artykułu, jednakże mimo niezachowania formy pisemnej przewidzianej dla celów dowodowych, dowód ze świadków lub dowód z przesłuchania stron jest dopuszczalny, jeżeli obie strony wyrażą na to zgodę, jeżeli żąda tego konsument w sporze z przedsiębiorcą albo jeżeli fakt dokonania czynności prawnej będzie uprawdopodobniony za pomocą pisma. Natomiast zgodnie z art. 720 § 2 k.c. w brzmieniu obowiązującym w dniu 5 marca 2014 r. umowa pożyczki, której wartość przenosi pięćset zł, powinna być stwierdzona pismem.

Natomiast w myśl art. 246 k.p.c., jeżeli ustawa lub umowa stron wymaga dla czynności prawnej zachowania formy pisemnej, dowód ze świadków lub z przesłuchania stron w sprawie między uczestnikami tej czynności na fakt jej dokonania jest dopuszczalny w wypadku, gdy dokument obejmujący czynność został zagubiony, zniszczony lub zabrany przez osobę trzecią, a jeżeli forma pisemna była zastrzeżona tylko dla celów dowodowych, także w wypadkach określonych w Kodeksie cywilnym. Sąd Okręgowy podzielił pogląd, według którego dowód ze świadków i przesłuchania stron na fakt dokonania czynności prawnej jest dopuszczalny, jeżeli zachowano przepisana formę, ale został sporządzony dokument zagubiony, zniszczony lub zabrany przez osobę trzecią; zasada ta odnosi się do wszystkich przewidzianych w Kodeksie cywilnym form czynności prawnych. Reasumując, zdaniem Sądu odwoławczego, w przedmiotowej sprawie dopuszczalne było przesłuchanie stron na okoliczność zawarcia przez pozwaną umowy pożyczki z uwagi na to, że umowa pożyczki została zgubiona.

Sąd Okręgowy uznał w całości za wiarygodne zeznania powodów. Z zeznań tych wynikało, że powodowie zawarli z pozwanymi umowę pożyczki,

ale umowa zaginęła. Zdaniem Sądu odwoławczego powodowie w sposób konsekwentny, jasny i logiczny opisali okoliczności udzielenia pozwanym pożyczki. Ich zeznania były spójne z zeznania składanymi w toku postępowania karnego. Przyznawali także konsekwentnie fakt zagubienia umowy. Natomiast zeznania pozwanego P. Z., według Sądu Okręgowego, należało uznać za wiarygodne jedynie w zakresie, w jakim zeznał, że złożył oświadczenie z dnia 29 czerwca 2016 r. Tłumaczenie pozwanego, że oświadczenie było jedynie projektem jest całkowicie nielogiczne

Pozwana nie została w toku postępowania przesłuchana, a zatem Sąd Okręgowy nie mógł ocenić jej zeznań. Zdaniem Sądu Okręgowego jej postawa w toku postępowania wskazywała na niewiarygodność jej stanowiska.

Sąd Okręgowy wyjaśnił, że powoływanie się przez pozwanych na rozdzielną majątkową nie ma faktycznie większego znaczenia w przedmiotowej sprawie. Sąd Rejonowy ani Sąd Okręgowy nie miały obowiązku badać tej kwestii. Fakt, że pozwani nie pozostają we wspólności ustawowej nie oznacza, że nie mogą razem zaciągać zobowiązań. Nadal przecież pozostają małżeństwem.

Zdaniem Sądu Okręgowego nie bez znaczenia był fakt, że pozwana w dacie zawarcia umowy pożyczki prowadziła identyczną, jak pozwany działalność gospodarczą w branży motoryzacyjnej. Powodowie wskazywali, że pozwani pożyczili pieniądze na zakup opon do swojego warsztatu. Oznacza to, że pozwana także była zainteresowaną uzyskaniem pożyczki. Gdyby działalność gospodarczą prowadził wyłącznie pozwany, to być może pożyczka mogłaby pozostać poza wiedzą pozwanej.

W uzasadnieniu zaskarżonego orzeczenia Sąd Okręgowy podkreślił, że gdyby oprzeć rozstrzygnięcie wyłącznie na oświadczeniu pozwanego z dnia 29 czerwca 2016 r. należałoby zasądzić dochodzoną kwotę od pozwanego na rzecz powódki, a nie na rzecz obojga powodów. Jednak Sąd Rejonowy zasądził należność także na rzecz powoda, mimo że osoba powoda nie została ujęta w oświadczeniu pozwanego. Skoro nie było przeszkód do zasądzenia należności na rzecz obojga powodów, to nie ma przeszkód do zasądzenia należności

od obojga pozwanych, skoro materiał dowodowy oraz argumenty przytoczone wyżej wskazują na to, że pozwana także była stroną umowy pożyczki.

Zasadne, zdaniem Sądu Okręgowego, było także żądanie zasądzenia odsetek ustawowych i odsetek ustawowych za opóźnienie od dnia 6 maja 2014 r., skoro umowa pożyczki była zawarta w dniu 5 marca 2014 r. i pożyczka winna być zwrócona w terminie 2 miesięcy. Zatem od następnego dnia po terminie płatności winny być naliczane odsetki z tytułu opóźnienia (art. 481 § 1 i 2 k.c.).

Prokurator Generalny (dalej: „skarżący”) na podstawie art. 89 § 1 i 2 w związku z art. 115 § 1 i 1a ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym (tekst jedn. Dz.U. 2023, poz. 1093, dalej: „u.SN”) z uwagi na konieczność zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej poprzez zagwarantowanie zasad, wolności i praw człowieka i obywatela, określonych w art. 45 ust. 1 oraz art. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U. 1997, nr 78, poz. 486 ze zm., dalej: „Konstytucja RP”), jako prawa do odpowiednio ukształtowanej procedury sądowej, zasady zaufania obywatela do państwa i stanowionego przez nie prawa oraz zasady pewności i bezpieczeństwa prawnego, wniósł skargę nadzwyczajną od prawomocnego wyroku Sądu Okręgowego w Toruniu, VIII Ca 667/19 z 19 listopada 2019 r. w sprawie z powództwa T. Ś. i R. Ś. przeciwko J. Z. i P. Z., zaskarżając go w części tj. w zakresie pkt. II, III i IV.

Na zasadzie art. 89 § 1 pkt 1 i 2 u.SN zaskarżonemu orzeczeniu zarzucił:

1. naruszenie zasady, wolności i praw człowieka i obywatela, określonych w Konstytucji RP, a mianowicie zasady praworządności, sprawiedliwości proceduralnej, a także prawa do rzetelnej procedury, zasady zaufania obywatela do państwa i stanowionego przez nie prawa oraz zasady pewności i bezpieczeństwa prawnego, wynikających z art. 2 i art. 45 ust. 1 Konstytucji poprzez uznanie przez Sąd Okręgowy w Toruniu, iż dokumenty przedłożone przez powodów wykazały, że pozwana J. Z. była stroną umowy pożyczki w sytuacji, gdy fakt zawarcia umowy przez pozwaną nie został uprawdopodobniony za pomocą pisma, zaś z treści oświadczenia złożonego i podpisanego przez P. Z. w dniu 29 czerwca 2016 r. wynika, iż jedynie on

- był pożyczkobiorcą i w konsekwencji Sąd wydał orzeczenie bez przesłuchania pozwanej J. Z., a wyłącznie w oparciu o zeznania powodów, który to dowód nie mógł być w przedmiotowym stanie faktycznym dopuszczony, a także z pominięciem wyjaśniania okoliczności wskazanej w pozwie dotyczącej ustroju rozdzielności majątkowej pozwanych małżonków,
2. rażące naruszenie przepisów prawa materialnego i procesowego tj.:
    1. art. 6 k.c. w zw. z art. 74 § 1 i 2 k.c. (w brzmieniu nadanym nowelizacją z dnia 13 lutego 2003 r., Dz.U. 2003, nr 49, poz. 408) w zw. z art. 720 § 2 k.c. (w brzmieniu nadanym nowelizacją z dnia 13 lutego 2003 r., Dz.U. 2003, nr 49, poz. 408) w zw. z art. 65 § 1 k.c. poprzez błędną wykładnię i niewłaściwe zastosowanie polegające na przyjęciu, iż dokumenty przedłożone przez powodów wykazały, iż pozwana J. Z. była stroną umowy pożyczki w sytuacji, gdy fakt zawarcia umowy przez pozwaną nie został uprawdopodobniony za pomocą pisma, zaś z treści oświadczenia złożonego i podpisanego przez P. Z. w dniu 29 czerwca 2016 r. wynika, iż jedynie on był pożyczkobiorcą,
    2. art. 233 § 1 k.p.c., art. 227 k.p.c. i art. 246 k.p.c. w zw. z art. 74 § 1 i 2 k.c. (w brzmieniu nadanym nowelizacją z dnia 13 lutego 2003 r., Dz.U. 2003, nr 49, poz. 408) w zw. z art. 720 § 2 k.c. (w brzmieniu nadanym nowelizacją z dnia 13 lutego 2003 r., Dz.U. 2003, nr 49, poz. 408) poprzez błędną wykładnię i niewłaściwe zastosowanie polegające na naruszeniu zasady swobodnej oceny dowodów, i na sprzecznym z zasadami doświadczenia życiowego i logicznego rozumowania oraz wbrew treści zgromadzonego w sprawie materiału dowodowego uznaniu, iż J. Z., jest dłużnikiem solidarnym wobec powodów z pominięciem części zgromadzonego materiału dowodowego, a zwłaszcza treści oświadczenia złożonego przez P. Z. w dniu 29 czerwca 2016 r. przy jednoczesnym braku umowy w formie pisemnej, co w konsekwencji doprowadziło do uznania istnienia umowy pożyczki zawartej przez pozwaną wyłącznie w oparciu o zeznania powodów, który to dowód nie mógł być w przedmiotowym stanie faktycznym dopuszczony,
    3. sprzeczność istotnych ustaleń Sądu z treścią zgromadzonego w sprawie materiału dowodowego polegająca na przyjęciu, iż pozwana J. Z. była stroną umowy pożyczki zawartej w dniu 5 marca 2014 r. z powodami,

podczas gdy z pisemnego oświadczenia złożonego przez P. Z. w dniu 29 czerwca 2016 r. wynika, iż jedynie on był stroną umowy pożyczki, nie zaś jego żona J. Z., z którą od 2006 r. pozostaje w ustroju rozdzielności majątkowej.

W oparciu o przepis art. 91 § 1 u.SN skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku w pkt. II, III i IV i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Okręgowemu w Toruniu VIII Wydział Cywilny Odwoławczy z pozostawieniem temu sądowi rozstrzygnięcia o kosztach postępowania ze skargi nadzwyczajnej, ewentualnie uchylenie wyroku w zaskarżonej części i orzeczenie co do istoty poprzez oddalenie apelacji powodów i utrzymanie wyroku Sądu I instancji w mocy.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Wprowadzenie do polskiego systemu prawnego instytucji kontroli nadzwyczajnej w art. 89-95 u.SN miało na celu zaradzenie podnoszonym w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego, ograniczeniom skargi konstytucyjnej, która nie pozwalała na adekwatną reakcję względem orzeczeń sądów powszechnych lub wojskowych, które wprowadziły zapadały z naruszeniem zasad konstytucyjnych, jednak w oparciu o przepisy, którym nie można było czynić zarzutu niekonstytucyjności (zob. sygnalizacja pełnego składu Trybunału Konstytucyjnego dokonana 12 marca 2003 r., S 1/03, OTK ZU 2003, nr 3, poz. 24). Skarga nadzwyczajna została wprowadzona celem zaradzenia temu deficytowi nadzwyczajnych środków zaskarżenia pozwalających na eliminację rażąco wadliwych orzeczeń z poszanowaniem prawa do sądu (zob. wyrok pełnego składu Trybunału Konstytucyjnego z 19 lutego 2003 r., P 11/02, pkt 5) afirmując w ten sposób zasadę demokratycznego państwa prawa urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej.

Realizując te założenia, skarga nadzwyczajna z całą pewnością nie stanowi instrumentu ponownej kontroli instancyjnej (trzeciej instancji – gdy nie ma możliwości złożenia skargi kasacyjnej lub czwartej – gdy skarga kasacyjna nie została uwzględniona), ale instrument skonkretyzowanej kontroli konstytucyjności

aktów jurysdykcyjnych, zaś jej zgodność z międzynarodowymi standardami ochrony praw człowieka była już kilkakrotnie wyjaśniana w orzecznictwie Sądu Najwyższego (wyroki Sądu Najwyższego: z 28 października 2020 r., I NSNc 22/20, pkt 1-6; z 25 listopada 2020 r., I NSNc 57/20, pkt. 1-5).

Skarga nadzwyczajna może zostać wniesiona jedynie wówczas, gdy jest to konieczne dla zapewnienia zgodności prawomocnych orzeczeń sądów powszechnych i wojskowych z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej (art. 89 § 1 *in principio* u.SN) i to tylko w sytuacji, gdy można ją oprzeć na przynajmniej jednej z trzech podstaw, określonych w art. 89 § 1 pkt. 1-3 u.SN. Sąd Najwyższy zwracał uwagę, że połączenie ogólnej przesłanki funkcjonalnej ze szczegółowymi podstawami skargi nadzwyczajnej sformułowaniem „o ile”, jednoznacznie wskazuje na konieczność jednoczesnego zaistnienia przesłanki funkcjonalnej i którejs (przynajmniej jednej) z jej szczegółowych podstaw wymienionych w art. 89 § 1 pkt 1-3 u.SN (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z 25 czerwca 2020 r., I NSNc 48/19). Jednocześnie, wzajemna relacja, zachodząca między przesłanką funkcjonalną i przesłankami szczegółowymi wymaga, aby w pierwszej kolejności dokonać oceny zaistnienia podstaw szczegółowych, a następnie dopiero dokonać oceny tego, czy ziściła się również przesłanka funkcjonalna (zob. wyroki Sądu Najwyższego: z 28 października 2020 r., I NSNc 22/20, pkt 2; z 25 listopada 2020 r., I NSNc 57/20, pkt 10).

Na podmiocie inicjującym kontrolę nadzwyczajną prawomocnego orzeczenia ciąży obowiązek przytoczenia i uzasadnienia podstaw wniesienia skargi nadzwyczajnej (art. 95 pkt 1 u.SN w zw. z art. 398⁴ § 1 k.p.c.). Oznacza to konieczność wskazania i uzasadnienia nie tylko którejs spośród szczegółowych podstaw skargi (art. 89 § 1 pkt. 1-3 u.SN), ale następnie również wykazania, w kontekście realiów konkretnej sprawy, zaistnienia przesłanki funkcjonalnej (art. 89 § 1 *principium* u.SN), czyli wyjaśnienia, z czego wynika konieczność zapewnienia zgodności z zasadą konstytucyjną wyrażoną w art. 2 Konstytucji RP. O ile jednak ocena spełnienia przesłanek szczegółowych sprowadza się, w dużym uproszczeniu, do dokonania subsumpcji, o tyle dokonując oceny ziszczenia się przesłanki funkcjonalnej, czyli oceniając konieczność zapewnienia zgodności

prawomocnych orzeczeń z art. 2 Konstytucji RP, kluczowe staje się ważenie konstytucyjnych wartości (zob. wyroki Sądu Najwyższego: z 28 października 2020 r., I NSNc 22/20; z 25 listopada 2020 r., I NSNc 57/20; z 21 kwietnia 2021 r., I NSNc 89/20).

Badając ustawowe przesłanki zasadności i dopuszczalności wniesionej skargi nadzwyczajnej od wyroku Sądu Okręgowego w Toruniu z dnia 19 listopada 2019 r., VIII Ca 667/19, w pierwszej kolejności należy zwrócić uwagę na to, że zaskarżone orzeczenie wydane zostało przez sąd powszechny i jest ono prawomocne. Z akt sprawy nie wynika również, by wniesiono wcześniej skargę nadzwyczajną (art. 90 § 1 u.SN). Zaskarżone orzeczenie nie może też zostać wzruszone w drodze innych nadzwyczajnych środków zaskarżenia.

W świetle art. 89 § 3 u.SN, biorąc pod uwagę datę wydania i uprawomocnienia zaskarżonego w przedmiotowej sprawie orzeczenia, nie budzi wątpliwości legitymacja do wniesienia skargi nadzwyczajnej, podobnie jak dochowanie terminu na jej wniesienie – skarga została złożona przed upływem pięcioletniego terminu, o którym mowa w art. 89 § 3 u.SN.

Na wstępie Sąd Najwyższy wskazuje na wadę konstrukcyjną wywiedzionej przez Prokuratora Generalnego skargi nadzwyczajnej. W *petitum* pisma skarżący wskazując podstawę prawną skargi nadzwyczajnej powołał się na art. 89 § 1 pkt 1 i 2 u.SN, a następnie w punkcie III. *petitum* zarzucił wydanemu orzeczeniu sprzeczność istotnych ustaleń Sądu z treścią zgromadzonego w sprawie materiału dowodowego, co stanowi przesłankę szczególną opisaną w treści art. 89 § 1 pkt 3 u.SN.

Prokurator Generalny oparł skargę nadzwyczajną na wszystkich trzech przesłankach szczególnych przewidzianych w ustawie o Sądzie Najwyższym, tj. zdaniem skarżącego:

1. orzeczenie narusza zasady lub wolności i prawa człowieka i obywatela określone w Konstytucji;
2. orzeczenie w sposób rażący narusza prawo przez błędną jego wykładnię lub niewłaściwe zastosowanie;
3. zachodzi oczywista sprzeczność istotnych ustaleń sądu z treścią zebranego w sprawie materiału dowodowego.

Wszystkie zarzuty sprowadzają się *de facto* do jednej kwestii, a mianowicie do tego czy w przedmiotowej sprawie Sąd Okręgowy mógł ustalić, że J. Z. była stroną umowy pożyczki i w konsekwencji czego jest dłużnikiem solidarnym w sytuacji, gdy fakt ten nie został uprawdopodobniony na piśmie, a ustalenia Sądu zostały poczynione wyłącznie w oparciu o zeznania powodów, który to dowód, zdaniem Prokuratora Generalnego, nie mógł być w przedmiotowym stanie faktycznym dopuszczony. Ponadto powyższe ustalenia mają być sprzeczne z treścią oświadczenia złożonego i podpisanego przez P. Z. w dniu 29 czerwca 2016 r. z którego wynika, iż jedynie on był pożyczkobiorcą.

Zdaniem Sądu Najwyższego wszystkie podniesione przez Prokuratora Generalnego zarzuty są bezzasadne. Skarżący w przedstawionej argumentacji zupełnie pominął treść art. 246 k.p.c., który wprost kreuje odstępstwo od zasady dopuszczalności środków dowodowych i który był podstawą do dopuszczenia dowodu z przesłuchania stron na fakt dokonania czynności prawnej. Sytuacje, gdy dokument obejmujący czynność prawną został zagubiony, zniszczony lub zabrany przez osobę trzecią, mogą być uznane przez sąd za usprawiedliwiające konieczność dopuszczenia dowodu ze świadków oraz dalszego postępowania dowodowego bez żadnych ograniczeń (wyrok Sądu Najwyższego z 12 grudnia 1973 r., II CR 668/73, LEX nr 7356). Jednak w pierwszej kolejności należy udowodnić dokonanie czynności prawnej w formie pisemnej, a następnie – fakt utraty dokumentu. Nie wystarczy zgłoszenie samego twierdzenia w tym przedmiocie. Sąd Okręgowy w Toruniu trafnie przyjął, że fakt zawarcia pomiędzy stronami umowy pożyczki został udowodniony, a więc dopuszczalny był dowód z przesłuchania stron na okoliczność m.in. czy pozwana zawarła z powodami umowę pożyczki. Podkreślenia wymaga, że swoją postawą w toku postępowania sądowego pozwana pozbawiła siebie możliwości przedstawienia swojej wersji wydarzeń przez niestawiennictwo na rozprawie zarówno w Sądzie pierwszej jak i drugiej instancji.

Z uwagi na powyższe, kwestia uprawdopodobnienia za pomocą pisma, że J. Z. była stroną umowy pożyczki jest bez znaczenia w niniejszej sprawie, gdyż stanowi to odrębną przesłankę do dopuszczenia dowodu z zeznań świadków lub z przesłuchania stron na fakt dokonania czynności (art. 74 § 2 k.c.).

Przeprowadzenie dowodu z przesłuchania stron na temat dokonania czynności prawnej było w pełni dopuszczalne w świetle art. 246 k.p.c. w zw. z art. 74 § 2 k.c. Wiarygodne zaś przesłuchanie powodów wykazało, że stroną umowy pożyczki była również J. Z.. Oparcie ustaleń na dopuszczalnym dowodzie z przesłuchania powodów było w pełni poprawne z tej mianowicie przyczyny, że zeznania powodów znajdowały wyraźne pokrycie w pozostałym materiale dowodowym, który sąd uznał za wiarygodny.

Zdaniem Sądu Najwyższego, Prokurator Generalny nie wykazał zarzuconych rażących naruszeń prawa. Należy podkreślić, że art. 233 § 1 k.p.c. reguluje jedynie kwestię oceny wiarygodności i mocy dowodowej przeprowadzonych w sprawie dowodów, a nie poczynionych ustaleń faktycznych czy wyprowadzonych z materiału dowodowego wniosków. Zarzucone uchybienia dotyczą raczej ustaleń faktycznych dokonanych przez Sąd drugiej instancji i stanowią *de facto* polemikę z przyjętymi niekorzystnymi dla pozwanej ustaleniami. Prokurator Generalny usilnie wskazuje, że ustalenia Sądu Okręgowego zostały dokonane z pominięciem części zgromadzonego materiału dowodowego, a dokładniej z treścią oświadczenia złożonego przez P. Z. w dniu 29 czerwca 2016 r., pomijając przy tym istnienie szeregu dowodów, którym Sąd dał wiarę i które stanowiły podstawę do ustalenia, że J. Z. jest dłużnikiem solidarnym wobec powodów. W uzasadnieniu zaskarżonego wyroku Sąd drugiej instancji wyczerpująco opisał, które dowody i dlaczego uznał za wiarygodne, a którym odmówił tego waloru.

Przez „rażące naruszenie prawa” należy rozumieć naruszenie prawa na tyle wyraźne, że do jego ustalenia nie jest konieczne prowadzenie złożonych procesów intelektualnych (zob. K. Szczucki, Ustawa o Sądzie Najwyższym. Komentarz, Warszawa 2018, s. 467). Również Sąd Najwyższy, w co najmniej kilku orzeczeniach, wskazał, że „rażące” naruszenie musi być „oczywiste”, czyli „widoczne dla przeciętnego prawnika *prima facie* bez konieczności wnikliwej analizy” (zob. postanowienie z 29 marca 2019 r., V CSK 326/18; wyrok z 8 czerwca 2017 r., SNO 22/17; wyrok z 13 maja 2020 r., I NSNc 28/19, wyrok z 21 września 2021 r., I NSNc 59/20). O rażącym naruszeniu prawa może być mowa wówczas, gdy miało miejsce naruszenie przepisu o takim znaczeniu dla prawidłowego rozpoznania i rozstrzygnięcia sprawy, iż mogło to mieć istotny wpływ na treść

zaskarżonego orzeczenia (zob. A. Kotowski, *Skarga nadzwyczajna na tle modeli kontroli odwoławczej*, Prokuratura i Prawo 2018, nr 9, s. 51 i in.). Ponadto, w przypadku skargi nadzwyczajnej Sąd Najwyższy wskazał, że ocena tego, czy doszło do rażącego naruszenia prawa jest uzależniona od takich kryteriów jak: pozycja naruszonej normy w hierarchii norm prawnych, istotność naruszenia, a także skutki naruszenia dla stron postępowania. Niedopuszczalne jest przy tym kwestionowanie ustaleń faktycznych poczynionych przez sąd, gdyż ta podstawa zarzutu dotyczy wyłącznie czynności interpretacyjnych, których przedmiotem są przepisy prawa (zob. wyroki Sądu Najwyższego: z 13 maja 2020 r., I NSNc 28/19, z 8 maja 2019 r., I NSNc 2/19).

Przytoczonych powyżej zarzucanych naruszeń prawa nie sposób uznać za rażące – widoczne *prima facie*, oczywiste i jednoznaczne – a tylko taki stopień naruszenia przepisów prawa (art. 89 § 1 pkt 2 u.SN) skutkuje uwzględnieniem ekstraordynaryjnego środka zaskarżenia jakim jest skarga nadzwyczajna.

Również zarzut sprzeczności istotnych ustaleń Sądu z treścią zgromadzonego w sprawie materiału dowodowego polegający na przyjęciu, iż pozwana J. Z. była stroną umowy pożyczki zawartej w dniu 5 marca 2014 r. z powodami, podczas gdy z pisemnego oświadczenia złożonego przez P. Z. w dniu 29 czerwca 2016 r. wynika, iż jedynie on był stroną umowy pożyczki, nie zaś jego żona J. Z., z którą od 2006 r. pozostaje w ustroju rozdzielności majątkowej nie zasługiwał na uwzględnienie.

Zarzut skargi nadzwyczajnej, że zachodzi oczywista sprzeczność istotnych ustaleń sądu z treścią zebranego w sprawie materiału dowodowego (art. 89 § 1 pkt 3 u.SN) daje skarżącemu możliwość kwestionowania ustaleń faktycznych poprzez wskazanie, iż zebrany w sprawie materiał dowodowy prowadzi do innych wniosków w zakresie ustaleń faktycznych niż te, które stały się podstawą orzekania sądu. Powołana przesłanka dotyczy sfery ustaleń faktycznych poczynionych przez sąd, przy czym nie może ona wykraczać poza zebrany w sprawie materiał dowodowy. W ramach tej podstawy można podnosić zatem, że zebrany w sprawie materiał dowodowy prowadzi do innych wniosków w zakresie ustaleń faktycznych niż te, które stały się podstawą orzekania sądu. Chodzi w tym przypadku o błędy w ocenie i interpretacji materiału dowodowego

zebranego w sprawie (tzw. błąd wadliwej ewaluacji, czyli nieprawidłowej oceny materiału dowodowego i nieprawidłowego wyciągnięcia z niego wniosków oraz błąd braku, tj. błędnie lub w sposób niepełny przyjętych ustaleń, poprzez pominięcie określonych faktów wynikających z materiału dowodowego). Zawsze jednak w przypadku skargi nadzwyczajnej, błędy te muszą prowadzić do oczywistej sprzeczności, i to w odniesieniu do istotnych ustaleń. Granice „oczywistości” ewentualnych uchybień wyznacza zasada swobodnej oceny dowodów (art. 233 § 1 k.p.c.). W sytuacji, gdy poczynione ustalenia faktyczne stanowią wynik swobodnej, nie zaś dowolnej, oceny dowodów, bezzasadne jest podnoszenie zarzutu oczywistej sprzeczności istotnych ustaleń sądu z treścią zebranego materiału dowodowego. Dopóki sąd w skarżonym orzeczeniu porusza się w granicach swobodnej oceny dowodów, dopóty Sąd Najwyższy pozostaje nieuprawniony do weryfikacji ustaleń poczynionych w skarżonym orzeczeniu pod kątem ich zgodności z treścią zebranego materiału dowodowego. Kognicja Sądu Najwyższego w tym zakresie ogranicza się zatem do weryfikacji tego, czy na gruncie konkretnej sprawy nie doszło do przekroczenia granic swobodnej oceny dowodów i w dalszej kolejności, czy owe przekroczenie nie doprowadziło do powstania oczywistej sprzeczności istotnych ustaleń sądu z treścią zgromadzonego materiału dowodowego (tak wyrok Sądu Najwyższego z 6 lipca 2021 r., I NSNc 6/21).

W przedmiotowej sprawie nie zachodziła „oczywista” sprzeczność istotnych ustaleń sądu z treścią zebranego w sprawie materiału dowodowego. Trzeba podkreślić, że sąd odwoławczy był uprawniony, aby inaczej ocenić materiał dowodowy zgromadzony w sprawie. Z uwagi na to, że w sprawie istniały dowody, które mogły prowadzić do odmiennych ustaleń, rzeczą sądu pozostawało wskazać, które z nich uznaje za mające przesądzające znaczenie. Sąd Okręgowy w Toruniu tak właśnie postąpił, czemu dał wyraz w uzasadnieniu wyroku.

Kwestia ustroju majątkowego pomiędzy małżonkami nie miała w przedmiotowej sprawie znaczenia. Ustrój rozdzielności majątkowej nie stanowi przeszkody do zaciągnięcia wspólnie przez małżonków zobowiązań. Odpowiedzialność solidarna J. Z. wynika z tego, że była ona stroną umowy, a nie z łączącej ją z mężem umowy majątkowej małżeńskiej.

Natomiast odnosząc się do kwestii pisemnego oświadczenia P.Z., to Sąd Okręgowy uznał ten dowód za wiarygodny jednak miał on charakter pomocniczy względem osobowych źródeł dowodowych, a orzeczenie solidarnego obowiązku zapłaty przez J. Z. kwoty pożyczki nie stoi w sprzeczności z ww. dowodem.

W ramach podstawy szczegółowej z art. 89 § 1 pkt. 1 u.SN Prokurator Generalny powołał się na naruszenie zasad, wolności i praw człowieka i obywatela z art. 2 oraz 45 ust. 1 Konstytucji. W odniesieniu do pierwszego z powołanych przepisów (art. 2 Konstytucji RP), w skardze nadzwyczajnej podniesiono, że wynikają z niej dwie zasady pochodne, tj. zaufania obywatela do państwa i stanowionego przez nie prawa oraz zasada pewności i bezpieczeństwa prawnego, która oznacza przewidywalność działań władzy publicznej oraz skuteczne zabezpieczenie dóbr życiowych człowieka i jego interesów.

W uzasadnieniu Prokurator Generalny wskazał, że Sąd procedował w sposób niewłaściwy nie dokonując oceny waloru procesowego zeznań stosownie do treści art. 233 § 1 k.p.c. po uprzednim wyjaśnieniu przesłanek dopuszczalności dowodu z zeznań stron w świetle art. 74 k.c. w zw. z art. 720 k.c. Kwestia dopuszczalności dopuszczenia dowodu z przesłuchania stron na okoliczność dokonania czynności prawnej w przedmiotowej sprawie została już szczegółowo omówiona we wcześniejszej części uzasadnienia. Z uwagi na to, że dowód ten był dopuszczony prawidłowo, zgodnie z obowiązującymi wówczas przepisami prawa, zarzut ten nie zasługuje na uwzględnienie.

Stwierdzenie, że żadna z podstaw szczegółowych nie okazała się zasadna, zwalnia Sąd Najwyższy od obowiązku badania zaistnienia w niniejszej sprawie przesłanki ogólnej, o której mowa w art. 89 § 1 *in principio* ustawy z 2017 r. o Sądzie Najwyższym, tj. konieczności wzruszenia zaskarżonego nią prawomocnego orzeczenia w celu zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej. Aby przesłanka ta uzasadniała uwzględnienie skargi nadzwyczajnej i w konsekwencji uchylenie zaskarżonego orzeczenia, musi wystąpić łącznie z jedną z określonych w powołanym przepisie przesłanek szczegółowych.

Wobec powyższego Sąd Najwyższy, na podstawie art. 91 § 1 u.SN orzekł jak w sentencji.

[SOP]

[ms]